

7
Medvode, 14. april 1982

Republiški odbor Zveze združenj borcev NOV

Sekcija španskih borcev

Ljubljana, Vrtača 11

REPUBLIKA

20. IV. 1982

17/8-1/82-2

bolma

Glede na vaše poizvedbe v listu TV 15/številki od 7. in 14. aprila 1982/ vam pošiljam naslednje ugotovitve, ki z njimi razpolagam:

Znidarič Tone/partizansko ime Stefan in Martin/, rojen 8. julija 1913 v Novi vasi pri Ptuj. Leta 1918 so se starši preselili v Janežovce, Tone je obiskoval osnovno šolo v Desterniku, 1926 pa so se preselili v Ptuj. Tam so stanovali najprej na grajski pristavi, nato pa na Ormoški in nazadnje Prešernovi ulici. Tone je obiskoval gimnazijo, kjer je v šolskem letu 1931 na 1932 prišel v stik z marksisti. Leta 1932 je Znidariča Ivan Bratko seznanil s kovačem Ivanom Spolenjakom z Brega pri Ptuj, ki se je vrnil iz zapora. Ta je Toneta vključil v politično dejavnost, na gimnaziji je delal v literarnem krožku, ki je izdajal revijo "Rast". Tam je tudi Znidaričeva črtica "Filip". Januarja 1933 so Znidariča zaradi širjenja letakov aretirali, bil je obsojen na leto dni zavora pred sodiščem v Ljubljani. Izključili so ga tudi iz 6. razreda gimnazije. Po vrnitvi iz zavora se je preživljal s priložnostnim delom. Leta 1936 so ga poslali v Moskvo na kongres delavske mladine. Ostal je tam v "leninski šoli". Marca 1937 je odšel v Španijo. Tam je 1938 postal komandant bataljona s činom kapetana v 12. mednarodni brigadi. Po umiku čez Pireneje je bil skupaj z drugimi v enem izmed taborišč, nato pa se je prijavil za delo v Nemčiji/podobno kot drugi/. Od tam je avgusta 1941 pobegnil in prišel v Zagreb, odkoder so ga napotili v Ljubljano. Takoj zatem so ga poslali na Stajersko za inštruktorja, sodeloval je v pripravah za napad na Soštanj oktobra in za "brežiški pohod". Novembra 1941 se je vrnil v Ljubljano, nakar so ga poslali nazaj na Stajersko na politično delo, kjer je bil član pokrajinskega komiteja KPS. Januarja 1944 je bil odstavljn, prišel je na Dolenjsko v 12. brigado za borca, vendar le za kratek čas, kmalu je bil nekakšen operativni oficir, nato pa je postal namestnik komandanta 12. brigade. Od 10. aprila do 28. junija 1944 je bil komandant 15. brigade 15. divizije. Zatem so ga z neko posebno nalogo poslali na Stajersko, po vrnitvi je bil načelnik štaba 18. divizije, zatem pa je bil na razpoloženju v glavnem štabu. Nazadnje je bil namesto Potrča določen za urednika Ljudske pravice, toda 7. novembra 1944 je bil skupaj s Francom Rozmanom-Stanetom pri preizkušanju minometa hudo ranjen. Umrl je 18. decembra 1944 v bolnišnici v Dučičih v Zumberku.

Moje osebno mnenje je, da ga niso znali prav uporabiti. Poslali so ga na politično delo, ko je bil vendar vojak od nog do glave, imel je tudi velike izkušnje. Nato pa je bil kot komandant spet podrejen manj

spodobnim od sebe, kar je porajalo stalne spore in težave. Nazadnje ga je vzel Rozman k sebi, da ne bi trpel zaradi vsega tega.

O njem je razmeroma dosti napisanega. Če hočete še kaj več, se obrnite na ptujski muzej, zdi se mi, da so tam o njem izdali posebno knjižico. Podatki, ki vam jih sporočam, so iz moje knjige Petnajsta brigada, Ljubljana 1970, stran 178/Knjižnica NOV in POS/. Razen tega je obilo gradiva v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja: personalne pole od spomladi 1944 in avgusta 1944, kartoteka oficirjev, kartoteka ranjenih in kartoteka umrlih. Verjetno ima zanj kot za vidnega predvojnega komunista precej podatkov tudi arhiv zgodovinskega oddelka CK ZKS.

Drugi, ki vam o njem sporočam nekaj podatkov, je Stanko Kamenšek. O njem sem 1980 poizvedoval v TV 15 v zvezi z zbiranjem gradiva za zbornik "Letalstvo in Slovenci", ki naj bi izšel v prihodnosti pri založbi Borec. Oglasilo se mi je kar sedem ljudi, ki so ga poznali.

Najprej njegov rojstni kraj: Rojen je bil v Ročinju pri Kanalu, občina Nova Gorica. Kraj so že v Španiji ali pri nas popačili v Rasinj, pač verjetno po italijanskem nazivu za Ročinj. Torej Ročinj in ne Rasinj.

Lahko se obrnete na njegove svojce: Pepca Kamenšek, vdova po pokojnem Mirku/bratu Stanka/, Ročinj pri Kanalu. Drugi brat Jurij je baje po vojni delal na občini Smarje pri Jelšah, kar pa ne more biti res, ker je mrtev.

Po podatkih matičarjev je bil Stanko rojen 9. novembra 1908/ne 1909/, sin Antona in Justine, roj. Dugar. Po osnovni šoli je hodil v Idrijo na gimnazijo, leta 1930 pa je maturiral v Gorici. Tedaj je bil že član TIGR, ob procesu proti bažoviškim žrtvam je pobegnil v Jugoslavijo. V Jugoslavijo so pobegnili tudi njegovi bratje Severin/Jurij/, obsojen na 10 let zapora/, Anton/bil pol leta v preiskavi/. Mirka so odpustili iz poštne službe, družini pa vzeli pravico opravljati gostinsko obrt in trafiko.

V Jugoslaviji je Stanko postal vojaški pilot. Tudi Severin je bil vojaški letalec in se je kot narednik-pilot smrtno ponesrečil 3. maja 1940 pri Nišu. Po petih letih zapora je bil namreč pomiloščen in je nato pobegnil leta 1935 v Jugoslavijo. Brat Anton pa je padel med drugo svetovno vojno kot partizan. Do podatka, da je bil Jurij Kamenšek po vojni še živ, pa je bržkone prišlo zaradi tega, ker je bil še neki Stanko Kamenšek, tudi pilot, doma iz okolice Rogaske Slatine. Ta je preživel vojno, bil je pilot na srem-ski fronti.

Nadalje nekateri trdijo, da je pravi Stanko Kamenšek leta 1930 služil kot vojak v italijanskem vojaškem letalstvu in da je zato z letalom pobegnil v Jugoslavijo.

V Španijo je odšel kot trdi neki K.J. iz Nove Gorice že 1936, potem pa se je skupaj z drugimi od tam umaknil v Francijo. V Španiji je bil pri letalstvu. Isti vir trdi, da so ga iz Francije kot italijanskega državlja-

na in vojnega begunca odpeljali v Italijo in tam internirali ali zaprli. Po drugih pa se je vrnil v Jugoslavijo, kjer so ga 1941 zaprli Nemci in ga iz Beograda poslali Italijanom, bil je nekaj časa zaprt v Coroneu v Trstu. Po italijanski kapitulaciji se je prijavil bazi NOVJ v Bariju, nakar je služboval v našem letalstvu. Omenja ga tudi Zbornik dokumentov, lo. del, knjiga 2, kot načelnika kontrole letanja v Zemunu spomladi 1945.

Kot oficir JRV/nazadnje menda podpolkovnik in preizkusni pilot/prišel v spor z nadrejenimi, zaradi česar so ga odpustili iz vojske. Nato je bil upravnik letališča/starega/ v Ljubljani, kjer se je spet zapletel v neke spore. Leta 1955 je pobegnil iz Jugoslavije. Zdaj živi v San Franciscu v ZDA kot upokojeni profesor srbohrvaščine. Večkrat je bil na obisku v domovini, kar kaže, da njegov greh, zaradi katerega je pobegnil in tudi sam pobeg ni kaj posebnega, da bi ga morali zamolčevati.

Njegov sedanji naslov bi poleg sorodnikov vedela tudi Tatjana Rejec, Ljubljana, Mariborska 19, vdova enega izmed voditeljev TIGR Alberta Rejca.

O Kamenšku pišejo tudi naslednji viri: Ciril Zupanc, Kanalski kolovrat, Nova Gorica, september 1974/založila ZZB/

Anton Rutar, Tolminski zbornik 1975/kje so ga izdali, ne vem, mi niso sporočili/.

Svetujem vam, da pri Rejčevi ali bratovi vdovi ugotovite njegov točen naslov in mu pišete. S tem naredite uslugo tudi zborniku "Slovinci in letalstvo", kjer mislimo posvetiti več strani udeležbi slovenskih letalcev v španski državljanski vojni/Križaj, Jazbinšek, Kamenšek/. Razen tega se obračam na vas, če morda slučajno veste še za enega letalca. O njem mi je pripovedoval Mikenauer, Kreft ne ve o tem nič. Mikenauer ve le to, da je bil doma nekje v Prlekiji, da je bil podoficir-pilot v jugosl. vojski in da je od tam dezertiral ter odšel v Spanijo. Kaj je bilo kasneje z njim pa ne ve.

Tovariški pozdrav!

Mile Pavlin
Mile Pavlin

Grajzerjeva ul. 6
61215 Medvode

Tue letalec sporoči z. Pavlin!